

אוניברסיטת בן-גוריון בנגב
הפקולטה למדעי הרוח והחברה, התכנית לניהול ויישוב סכסוכים
Social Structure of Israel - מבנה חברתי של ישראל
מס' קורס: 172-1-0046
קורס מבוא, חובה לתואר ראשון

תשפ"א, סמסטר א', 2 ש"ש, יום ג' 10-12

ד"ר לוי גנני – סניידר קרן

דוא"ל: levygana@bgu.ac.il

שעות קבלה: בתאום עם המרצה

תיאור הקורס ומטרותיו

מטרת הקורס להקנות מסגרות תיאורטיות וידע אמפירי להבנת מבנה החברה בישראל, מקורותיו וסקירת השינויים שחלו בו מהתקופה הטרומ מדינתית ועד להתעצבותו במתכונתו הנוכחית. במהלך השיעורים נגדיר מהו מבנה חברתי ומהם המרכיבים של המדינה. כמו כן, נעסוק בחברה בתקופת הישוב ובהיסטוריה של התפתחות מוסדות השלטון בישראל, באופייה כחברת מהגרים, בתהליכי חיברות וביצירתה של זהות חדשה. נדון בעקרונות התנועה הציונית ובהתפתחותה של הדמוקרטיה הישראלית כתשתית תרבותית להתגבשותה של המדינה. נסקור את גלי ההגירה השונים לישראל ונבחן את מדיניות קליטת העלייה כחלק מהבניית החברה הישראלית וזהותה. במקביל, נעמיק בדיון לגבי השעשים החברתיים בישראל ובכללם השסע הלאומי והסכסוך הישראלי-פלסטיני, השסע הדתי-חילוני ויחסי דת ומדינה וכן את השסע העדתי וקבוצות מיעוט בישראל בהקשר של ישראל כחברה רב-תרבותית. נעמיק את השיח ובחינת התהליך המרכזי בחברה הישראלית המשלב את הבניית הזהות הקולקטיבית הישראלית עם הבניית מציאות חברתית-פוליטית, שהמאפיין המרכזי שלה הוא שסעים בין מגזרים חברתיים שונים.

לימודים תחת נגיף הקורונה

- הקורס יתנהל בצורה המשלבת בין לימודים פרונטליים ולימודים מקוונים, ככל שיתאפשר. על מנת לאפשר לכם ללמוד באופן מיטבי את תכני הקורס, ליהנות ממנו ולהצליח בו חשוב להקפיד על ההנחיות הבאות:
1. את הקורס ילווה אתר מלווה-למידה במודל. אנא ודאו אפשרות כניסה והיכרות עם כלי המודל.
  2. לרשותכם יעמדו השיעורים המוקלטים לצורך למידה עצמית וחזרה על החומר.
  3. הנוכחות חיונית לשם הבנת תכני הקורס והצלחה במשימות ועל כן הנוכחות בקורס היא חובה.
- היעדרות של 20% ומעלה מהשיעורים תגרום לביטול הקורס.**
4. במקרים מיוחדים של מגבלות או קשיים טכנולוגיים, יש לפנות למרצה ולהגיע מראש להבנות בנושא.
  5. הגשת עבודות ותרגילים אך ורק דרך תיבות הגשה במודל. באופן כזה יהיה לכם אישור ודאי באשר למועד ההגשה.
  6. ניתן ליצור קשר עם המרצה בכל עת ולכל צורך דרך המייל או הוואטסאפ האישי. לשיחת טלפון - נא לתאם מראש.

דרישות הקורס

15%	השתתפות פעילה: נוכחות, קריאת החומר והשתתפות בשיעורים
35%	רפרט כיתתי
50%	עבודת סיום

תכנית הקורס:

שיעור 1: מבוא תיאורטי והיסטורי

- יער, אפרים וזאב שביט. 2014. "רקע היסטורי לדיון בחברה הישראלית: האידיאולוגיה הצינונית והחברה היישובית", בתוך: *מגמות בחברה הישראלית כרך א'*, עורכים זאב רוזנהק ורונית גרוסמן, 3-18, 40-47. תל אביב: האוניברסיטה הפתוחה.
- קימרלינג, ברוך. 1993. "יחסי מדינה-חברה בישראל", בתוך: *החברה הישראלית: היבטים ביקורתיים*, עורך אורי רם, 328-350. תל אביב: ברירות. קריאת רשות:
- רם, אורי. 1993. "החברה ומדעי החברה: סוציולוגיה ממסדית וסוציולוגיה ביקורתית בישראל" בתוך: *החברה הישראלית: היבטים ביקורתיים*, עורך רם אורי, 7-40. תל אביב: ברירות.

שיעור 2: מדינה יהודית - דמוקרטיה' וקבוצות מיעוט

- חסון, שלמה. 2007. *בין לאומיות לדמוקרטיה - תסריטים של יחסי רוב ומיעוט בישראל*. מכון פלורסהיימר למחקרי מדיניות. 28-47.
- סמוחה, סמי. 2000. "המשטר של מדינת ישראל: דמוקרטיה אזרחית, אי-דמוקרטיה או דמוקרטיה אתנית". *סוציולוגיה ישראלית* 2: 565-630.

קריאת רשות:

- יפתחאל, אורן, אסעד גאנם ונדים רוחאנה. 2000. "האם תיתכן 'דמוקרטיה אתנית'? יהודים, ערבים והמשטר הישראלי", *גמאעה* 6: 59-76.

שיעור 3 – ישראל כתברת מהגרים בין פלורליזם לשסע

- ברזילי, גד. 2001. "שסעים חברתיים בתרבות הפוליטית", בתוך: *מגמות בחברה הישראלית כרך ב'*, עורכים: אפרים יער וזאב שביט, 743-780. תל אביב: האוניברסיטה הפתוחה.
- סמוחה, סמי. 2002. "העדניות היהודית בישראל כתופעה ממשית מתמשכת". בתוך *מזרחיים בישראל: עיון ביקורתי מחדש*. עורכים: חנן חבר, יהודה שנהב ופנינה מוצפי-האלר. 413-425. מכון ון ליר בירושלים והקיבוץ המאוחד, תל אביב.

קריאת רשות:

- נויברגר, בנימין. 2006. "שסעים ומפלגות בישראל", בתוך *ישראל והמודרניזציה*. עורכים: אורי כהן, אליעזר בן-רפאל ואחרים, 169-201. באר שבע: אוניברסיטת בן-גוריון.
- כוזם, עזיזה, 1999. "תרבות מערבית, תיוג אתני וסגירות חברתית: הרקע לאי-השוויון האתני בישראל", *סוציולוגיה ישראלית* א' (2): 385-417.

שיעור 4: השסע העדתי בישראל

- ליסק, משה. 2009. "מגמות בהשתלבות עדות המזרח במערך הריבודי והפוליטי של ישראל". בתוך: *עיונים בהיסטוריה חברתית של ישראל*, עורך: ליסק משה, 256-270. ירושלים: מוסד ביאליק.
- לב, טלי ושנהב יהודה. 2010. "כינונו של האויב מבפנים: הפנתרים השחורים כמושא של פניקה מוסרית", *סוציולוגיה ישראלית* 12 (1): 135-158.
- אמית, קארין. 2005. "תקפות החלוקה האתנית למזרחים ולאשכנזים בקרב מהגרים וצאצאיהם בשוק העבודה הישראלי". *מגמות: רבעון למדעי ההתנהגות*, 44 (1): 3-28.

קריאת רשות:

- פיקאר, אבי. 2009. "מי ומי ההולכים: איכלוסן של עיירות הפיתוח", בתוך: *עיירות הפיתוח*, עורכים אביבה חלמיש, צבי. צמרת ואסתר מאיר-גליצנשטיין אסתר, 40-46, 195-216. ירושלים: יד בן צבי.
- צפדיה, ארז ואורן יפתחאל. 2004. "מדינה, מרחב והון: מהגרים בישראל וריבוד חברתי-מרחבי", בתוך: *שלטון ההון: החברה הישראלית בעידן הגלובלי*. עורכים דני פילק ואורי רם, 197-221. ירושלים ותל אביב: מכון ון ליר בירושלים והקיבוץ המאוחד.

שיעור 5: השסע הלאומי והסכסוך הישראלי – פלסטיני

- סמוחה, סמי. 2014. "יחסי ערבים-יהודים בישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית", בתוך: מגמות בחברה הישראלית כרך א', עורכים זאב רוזנהק ורונית גרוסמן, 231-250. תל אביב: האוניברסיטה הפתוחה.
- פלד, יואב. 1993. "זרים באוטופיה: מעמדם האזרחי של הפלסטינים בישראל", תיאוריה וביקורת 3, 21-35. קריאת רשות:
- קימרלינג, ברוך. 1998. "אל נכבה", תיאוריה וביקורת: 1-13, 33-38.
- לוי, גל ומחמד מסאלחה. 2013. "יאפא היא אֵיפָא: בחירה, זהות ומקום בבית הספר הערבי הדמוקרטי יאפא", בתוך: פרקטיקה של הבדל בשדה החינוך בישראל: מבט מלמטה, עורכים יונה יוסי, ניסים מזרחי ויריב פניגר, 225-257. ירושלים: מכון ון ליר והוצאת הקיבוץ המאוחד.

שיעור 6: חברה, דת ומדינה: השסע הדתי-חילוני בישראל

- זיסר, ברוך ואשר כהן. 1999. מהשלמה להשלמה: השסע הדתי-חילוני בפתח המאה העשרים ואחת, ירושלים: הוצאת שוקן. עמ' 7-31.
- יונה, יוסי ויהודה גודמן. 2004. "מבוא: דתיות וחילוניות בישראל – אפשרויות מבט אחרות", בתוך: מערבולת הזהויות: דיון ביקורתי בדתיות ובחילוניות בישראל, עורכים יוסי יונה ויהודה גודמן, 9-38. ירושלים: מכון ון-ליר והקיבוץ המאוחד.

<https://kotar-cet-ac-il.ezproxy.bgu.ac.il/KotarApp/Viewer.aspx?nBookID=93170493#7.1409.6.default>

קריאת רשות:

- Yoav Peled and Horit Herman Peled. 2019. *The Religionization of Israeli Society*. 1-30. Routledge, London and New York.

שיעור 7: השסע המגדרי – תפיסות של גבריות ונשיות ומעמדן של נשים בישראל

- ברקוביץ, ניצה. 2001. "אזרחות ואימהות: מעמדן של הנשים בישראל", בתוך: ישראל- מחברה מגויסת לחברה אזרחית? עורכים יואב פלד ועדי אופיר. תל אביב: הוצאת הקיבוץ המאוחד. 206-243.
- יזרעלי, דפנה. 2000. "המגדור בעולם בעולם העבודה". בתוך: מין מגדר ופוליטיקה, עורכים א. פרידמן, ה. כלב דהאן, ח. הרצוג, מ. חסן, ח. נוה ס. פוגל ביזאווי. תל אביב: הקיבוץ המאוחד. 167-216.

<https://kotar-cet-ac-il.ezproxy.bgu.ac.il/KotarApp/Viewer.aspx?nBookID=43424736&sSelectedTab=tdBookInfo#5.176.8.fitwidth>

קריאת רשות:

- אוקן, ברברה ועמליה אוליבר. 2009. "עבודה בשכר ומבנה המשפחה: מחקר לאורך זמן בקרב נשים יהודיות בישראל", סוציולוגיה ישראלית י" (2): 307-338.

שיעור 8: הרצאת אורח

- חסן, מנאר. 1999. "הפוליטיקה של הכבוד: הפטריארכיה, המדינה ורצח נשים בשם כבוד המשפחה", בתוך: מין מגדר פוליטיקה, עורכים דפנה יזרעאלי ואחרות, 267-305. תל אביב: קו אדום, הקיבוץ המאוחד.

שיעור 9: לשאלת הזהות היהודית

- יהודה, גודמן. 2008. "אזרחות, מודרניות ואמונה במדינת הלאום: הגזעה ודה-הגזעה בגיור מהגרים רוסים ומהגרים אתיופיים בישראל", בתוך: גזענות בישראל, עורכים יהודה שנהב ויוסי יונה, 381-415. ירושלים, מכון ון ליר והקיבוץ המאוחד.

<https://kotar-cet-ac-il.ezproxy.bgu.ac.il/KotarApp/Viewer.aspx?nBookID=93437888>

- בן רפאל, אליעזר ובן-חיים ליאור. 2006. "זהויות יהודיות בנות זמננו: עדיין 'עם יהודי' אחד?" עיונים בתקומת ישראל, כרך 16: 463-497.

שיעור 10: מ'כור היתוך' ל'רב-תרבותיות'

- יוסי, יונה ושנהב, יהודה. 2005. רב תרבותיות מהי? על הפוליטיקה של השונות בישראל. תל אביב: בבל. פרק 2, עמ' 52-70.
- אליה-לייב, רות, אילת הראל-שלו ושיר דפנה-תקוע. 2018. "מקהילה 'מוחלשת' לקהילה נאבקת: קולות שונים מתוך הקהילה האתיופית על רקע מחאת קיץ 2015", *חברה ורווחה* 38, (4) (2018): 801-829.

קריאת רשות:

- בן-אליעזר, אורי. 2008. "כושי סמבו, בילי-בילי-במבו": כיצד יהודי הופך שחור בארץ המובטחת בתוך: *גזענות בישראל*, עורכים יהודה שנהב ויוסי יונה, 130-157. ירושלים: מכון ון ליר והקיבוץ המאוחד.
- טיילור, צ'ארלס. 2003. "פוליטיקה של ההכרה", בתוך: *רב-תרבותיות במבחן הישראלי*, עורך אוהד נחתומי, 21-52. ירושלים: מאגנס.

שיעור 11: ילידים זרים - סוגיית מבקשי המקלט ועובדים זרים

- שפירא, א', 2011. "עובדים זרים בישראל". בתוך: *מיהו אזרח? פרלמנט גיליון 67*. אתר המכון הישראלי לדמוקרטיה.

<http://www.idi.org.il/parliaments/11099/11108>

- טוטנאור, א', 2011. "חוקי אזרחות בעולם, בתוך: *מיהו אזרח? פרלמנט גיליון 67*. אתר המכון הישראלי לדמוקרטיה.

<https://www.idi.org.il/parliaments/11099/11104>

קריאת רשות:

Canetti, D., Snider L.G. K., Pedersen, A., & Hall, B. J. (2016). Threatened or threatening? How ideology shapes asylum seekers' immigration policy attitudes in Israel and Australia. *Journal of refugee studies*, 29(4), 583-606.

שיעור 12: סיכום הקורס

***** הסילבוס אינו סופי ויתכנו בו שינויים בנושאי השיעורים וחומרי הקריאה. דרישות הקורס הינן סופיות.